

Krzysztof Wiak¹
Zuzanna Gądzik²

**ZMIANY W ZAKRESIE WARUNKOWEGO
PRZEDTERMINOWEGO ZWOLNIENIA Z ODBYCIA
KARY W NOWELIZACJI KODEKSU KARNEGO
Z 7 LIPCA 2022 R.**

**CHANGES IN THE SCOPE OF CONDITIONAL
RELEASE IN THE PENAL CODE AMENDMENT
OF 7 JULY 2022**

Otrzymano: 04.10.2022 Zaakceptowano: 19.01.2023 Opublikowano: 31.03.2023

DOI: 10.5604/ 01.3001.0016.2847

Artykuł Oryginalny

Źródło finansowania – badania własne

Streszczenie

Artykuł dotyczy najnowszych zmian w zakresie instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary, zawartych w ustawie z 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Pomimo że przepisy te nie mają jeszcze mocy obowiązującej, ich uchwalenie może w istotny sposób wpłynąć na dotychczasowy kształt i zaostrenie zasad odpowiedzialności karnej. Warto przy tym wspomnieć, że jest to kolejna próba nowelizacji Kodeksu karnego w tym zakresie. W ramach artykułu dokonano wykładni przepisów bezpośrednio modyfikujących dotychczasową postać i zakres stosowania wskazanego środka probacyjnego, jak i ich konsekwencje dla całego systemu prawa karnego.

¹ Dr hab. Krzysztof Wiak, prof. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

² Dr Zuzanna Gądzik, Katedra Prawa Karnego Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.

Uwzględniono przy tym kontekst i *ratio legis* nowelizacji, w której zawarto omawiane zmiany, związanej z zaostrzeniem zasad odpowiedzialności karnej oraz zwiększeniem funkcji prewencyjnej prawa karnego. W artykule odniesiono się również do budzących pewne kontrowersje rozwiązań, dotyczących m.in. wyłączenia możliwości zastosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia w stosunku do określonych kategorii sprawców. Dokonano przy tym próby oceny konstytucyjności niektórych z planowanych zmian i ich znaczenia z punktu widzenia ochrony praw człowieka.

Słowa kluczowe: warunkowe przedterminowe zwolnienie, środki probacyjne, funkcja prewencyjna, kara dożywotniego pozbawienia wolności

Abstract

The article describes the latest changes in the institution of conditional release, contained in the Act of 7 July 2022 amending the Act – the Penal Code and certain other acts. Although these provisions are not yet in force, the fact they have been passed may significantly affect the current shape and tighten the rules of criminal liability. It should be mentioned that this is another attempt to amend the Penal Code in this respect. The article interprets the provisions that directly modify the current form and scope of application of the said probation measure, and their consequences for the entire system of criminal law. It also refers to the context and *ratio legis* of the amendment, which includes the discussed changes related to the tightening of the principles of criminal liability and increasing the preventive function of criminal law. Furthermore, certain controversial solutions have been covered concerning i.e. exclusion of the possibility of applying conditional release to certain categories of offenders. At the same time, an attempt has been made to assess the constitutionality of some of the planned changes, and their significance from the point of view of human rights protection.

Key words: conditional release, probation measures, preventive function, life sentence

1. Wprowadzenie

Warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty kary stanowi jeden z tzw. środków probacyjnych³, przewidzianych w Kodeksie karnym⁴. Instytucja ta znajduje zastosowanie w sytuacji, gdy sprawca – będący skazanym, zostaje zwolniony z konieczności odbycia kary w pełnym jej wymiarze. Przyjmuje się, że istotą tego środka probacyjnego jest warunkowa rezygnacja z wykonywania kary na okres próby, który sprawca spędza na wolności. W tym czasie może on pozostawać pod dozorem kuratora, jak również nakładane są na niego odpowiednie obowiązki probacyjne. Zabiegi te mają prowadzić do wdrożenia skazanego do życia – zgodnie z normami obowiązującymi w społeczeństwie⁵.

Przepisy dotyczące warunkowego przedterminowego zwolnienia od czasu wejścia w życie Kodeksu karnego z 1997 r. podlegały kilku modyfikacjom. Dotychczasowe zmiany odnosiły się przede wszystkim do przesłanek zastosowania tego środka probacyjnego. Taki charakter miała również ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw⁶, która z dniem 1 stycznia

³ Należy zastrzec, że w doktrynie obecne są poglądy, zgodnie z którymi warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary nie jest typowym środkiem probacyjnym, lecz ma charakter wyjątkowy. Stanowi ono bowiem wyjątek od zasady ciągłości wykonywania kary pozbawienia wolności. Nie jest więc środkiem reakcji na przestępstwo, lecz modyfikuje wykonanie orzeczonej kary, zmieniając aktualną sytuację skazanego. Zob. np. A. Zoll, w: A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 53-116*, Kraków 2007, s. 878.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138, ze zm.), dalej: k.k.

⁵ W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010, s. 489. Por. także: M. Bojarski (red.), *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, Warszawa 2020, s. 433.

⁶ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, (Dz.U. poz. 1855). W uzasadnieniu projektu tej ustawy wskazano, że wprowadzenie wskazanej regulacji ma celu „zaostrenie warunków przedterminowego zwolnienia, uzależniając je od okoliczności bezprawnego utrudniania przez skazanego wykonania kary pozbawienia wolności. Podstawą wydłużenia okresu odbycia kary pozbawienia wolności wymaganego do ubiegania się o warunkowe zwolnienie (do trzech czwartych odbycia kary) będzie prawomocne postanowienie sądu stwierdzające, że skazany bezprawnie utrudniał wykonanie kary pozbawienia wolności (projektowany art. 14b k.k.w.). Sąd będzie mógł wydać postanowienie w tym przedmiocie niezwłocznie, nie później niż w terminie 14 dni, po otrzymaniu zawiadomienia o przystąpieniu do wykonania orzeczenia, z urzędu lub na wniosek prokuratora, jeżeli skazany w zamiarze utrudniania wykonania kary pozbawienia wolności uciekł lub ukrywał się lub podjął działania w celu ucieczki lub ukrycia się. Na postanowienie będzie przysługiwało zażalenie. Zmiana warunków uzyskania przedterminowego zwolnienia przez osoby uchylające się od wykonania kary pozbawienia wolności będzie stanowić zarówno sankcję za utrudnianie

2023 r. nadała nowe brzmienie przepisom określającym minimalny czas izolacji więziennej uprawniający do ubiegania się o warunkowe zwolnienie. Tymczasem nowelizacja Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r.⁷ zakłada wprowadzenie bardziej istotnych zmian, które zarówno bezpośrednio będą dotyczyły omawianej instytucji, jak również przewiduje rozwiązania wpływające pośrednio na zakres jej zastosowania.

2. Przesłanki zastosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary

Zgodnie z aktualną treścią art. 77 § 1 k.k., skazanego na karę pozbawienia wolności sąd może warunkowo zwolnić z odbycia reszty kary tylko wówczas, gdy jego postawa, właściwości i warunki osobiste, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie po jego popełnieniu i w czasie odbywania kary uzasadniają przekonanie, że skazany po zwolnieniu będzie stosował się do orzeczonego środka karnego lub zabezpieczającego i przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa. Skazanego – co do zasady – można warunkowo zwolnić po odbyciu co najmniej połowy kary (art. 78 § 1 k.k.), natomiast skazanego w warunkach recydywy podstawowej z art. 64 § 1 k.k. – po odbyciu dwóch trzecich kary, a w warunkach recydywy wielokrotnej określonej w art. 64 § 2 – po odbyciu trzech czwartych kary (art. 78 § 2 k.k.). Po wejściu w życie nowelizacji z 5 sierpnia 2022 r., z dniem 1 stycznia 2023 r., również skazanego, wobec którego wydano prawomocne postanowienie stwierdzające, że bezprawnie utrudniał wykonanie kary pozbawienia wolności, będzie można warunkowo zwolnić po odbyciu trzech czwartych kary.

Na podstawie powyższych przepisów można stwierdzić, że dla zastosowania instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary ustawodawca wymaga łącznego spełnienia dwóch przesłanek:

postępowania karnego, jak również zawierać element probacyjny powodujący nieopłacalność podejmowania działań utrudniających postępowanie wykonawcze” (druk sejmowy nr 2376; tekst dostępny na stronie: <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/4AB9D8A7D1091AEFC12588690040BAF9/%24File/2376.pdf>).

⁷ Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600), dalej: ustawa z 7 lipca 2022 r.

- 1) merytorycznej – w postaci występowania tzw. pozytywnej prognozy kryminologicznej,
- 2) formalnej – odbycia określonej części kary pozbawienia wolności.

W doktrynie przyjmuje się, że przez pozytywną prognozę kryminologiczną rozumie się przeświadczenie, iż sprawca czynu pomimo zastosowania wobec niego środka probacyjnego, będzie przestrzegał porządku prawnego – zwłaszcza nie popełni przestępstwa. Badanie to opiera się na założeniu, że zachowaniem ludzi rządzą określone prawidłowości, a co za tym idzie – osoby o zbliżonych cechach będą zachowywały się w podobnych okolicznościach w zbliżony sposób⁸.

Konieczność spełnienia przesłanki merytorycznej wynika wprost z treści powołanego wyżej art. 77 § 1 k.k. Przepis ten pozwala sądowi na warunkowe zwolnienie skazanego z odbycia reszty kary tylko wówczas, gdy jego postawa, właściwości i warunki osobiste, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie po jego popełnieniu i w czasie odbywania kary uzasadniają przekonanie, że po zwolnieniu będzie on stosował się do orzeczonego środka karnego lub zabezpieczającego i przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa.

Pomimo że brzmienie tego przepisu nie ulegnie zmianie na gruncie ustawy z 7 lipca 2022 r., to proponowane jest wprowadzenie nowych regulacji, które należy brać pod uwagę przy jego wykładni, m.in. nowy art. 53 § 2a i § 2b k.k. Wprowadzają one bowiem katalog okoliczności łagodzących⁹ i obciążających¹⁰, uwzględnianych przez sąd przy wymiarze

⁸ Zob. szerzej: G. Goniewicz, *Pozytywna prognoza kryminologiczna jako przesłanka stosowania środków probacyjnych*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2017, nr 4, s. 112 i n.

⁹ Na podstawie nowego art. 53 § 2b k.k., do okoliczności tych zalicza się w szczególności: popełnienie przestępstwa w wyniku motywacji zasługującej na szczególne uwzględnienie; popełnienie przestępstwa pod wpływem gniewu, strachu lub wzburzenia, usprawiedliwionych okolicznościami zdarzenia; popełnienie przestępstwa w reakcji na nagłą sytuację, której prawidłowa ocena była istotnie utrudniona z uwagi na okoliczności osobiste, zakres wiedzy lub doświadczenia życiowego sprawcy; podjęcie działań zmierzających do zapobieżenia szkodzi lub krzywdzie, wynikającej z przestępstwa, albo do ograniczenia jej rozmiaru; pojednanie się z pokrzywdzonym; naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem lub zadośćuczynienie za krzywdę wynikłą z przestępstwa; popełnienie przestępstwa ze znacznym przyczynieniem się pokrzywdzonego; dobrowolne ujawnienie popełnionego przez siebie przestępstwa organowi powołanemu do ścigania przestępstw.

¹⁰ Zgodnie z projektowanym art. 53 § 2a k.k., okoliczności obciążające stanowią w szczególności: uprzednia karalność za przestępstwo umyślne lub podobne przestępstwo nieumyślne; wykorzystanie bezradności, niepełnosprawności, choroby lub podeszłego wieku pokrzywdzonego; sposób działania prowadzący do poniżenia lub udręczenia pokrzywdzonego;

kary, które, zgodnie z literalnym brzmieniem art. 77 § 1 k.k., również powinien zweryfikować – zwłaszcza pod kątem okoliczności popełnienia przestępstwa. Część z tych okoliczności odnosi się także do zachowania sprawcy po popełnieniu czynu. Doprecyzowanie powyższych okoliczności i ich charakteru może ułatwić sądowi ustalenie prognozy kryminologicznej i podjęcie decyzji o warunkowym zwolnieniu sprawcy z odbycia reszty kary, przy oczywistym zastrzeżeniu, że sąd musi wziąć pod uwagę wszystkie przesłanki wymienione w powołanym przepisie i żadna z nich nie może mieć charakteru dominującego¹¹. Niezależnie od powyższego, przyjmuje się również, że dyrektywy określone w art. 53 k.k. powinny znaleźć zastosowanie odnośnie do wyznaczenia surowszych ograniczeń do skorzystania z warunkowego zwolnienia, określonych w art. 77 § 2, art. 78 i art. 79 k.k.¹²

W zakresie przesłanki formalnej ustawodawca wprowadził liczne warianty ustanawiające minimalny okres odbycia kary, wynikające z rodzaju zastosowanej kary, jej wymiaru oraz okoliczności popełnienia czynu zabronionego, za który wymierzona została kara. W ramach powyższej przesłanki uwidacznia się szczególnie charakter omawianego środka probacyjnego.

popełnienie przestępstwa z premedytacją; popełnienie przestępstwa w wyniku motywacji zasługującej na szczególnie potępienie; popełnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej lub wyznaniowej ofiary albo z powodu jej bezwyznaniowości; działanie ze szczególnym okrucieństwem; popełnienie przestępstwa w stanie po spożyciu alkoholu lub środka odurzającego, jeżeli ten stan był czynnikiem prowadzącym do popełnienia przestępstwa lub istotnego zwiększenia jego skutków; popełnienie przestępstwa we współdziałaniu z nieletnim lub z wykorzystaniem jego udziału.

¹¹ Tak np. postanowienie SA w Lublinie z 31.12.2007 r., II AKz w 1083/07, *Legalis* nr 108505. Zob. także: J. Lachowski, *Przesłanka materialna warunkowego przedterminowego zwolnienia na gruncie kodeksu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 11, s. 47; L. Przybyłczak, *Instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia w nowym kodeksie karnym i kodeksie karnym wykonawczym*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 9, s. 77. Z drugiej strony zwraca się jednak uwagę, że okoliczności popełnienia przestępstwa mają wpływ przede wszystkim na wymiar kary i nie mogą wpływać na decyzję przy ocenie prognozy społecznej skazanego. W trakcie postępowania o warunkowe zwolnienie mogą mieć one wyłącznie charakter pomocniczy – przede wszystkim w zakresie ustalenia właściwości osobistych skazanego. Zob. S. Leleńtal, w: M. Melezini (red.), *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej. System Prawa Karnego. Tom 6*, Warszawa 2016, s. 1180.

¹² Por. np. wyrok SA w Katowicach z 17.04.2014 r., II AKa 47/14, *Lex* nr 1466775; wyrok SA we Wrocławiu z 10.04.2013 r., II AKa 85/13, *Lex* nr 1322878; postanowienie SN z 8.01.2014 r., IV KK 253/13, nr 1428331. Por. również: K. Kmań, *Warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności a ogólne dyrektywy wymiaru kary*, „Ius Novum” 2021, nr 3, s. 55.

Skazany nie zostaje bowiem zupełnie zwolniony z wymierzonej mu kary, lecz jest zobowiązany do odbycia pewnej jej części¹³. Nie jest to więc alternatywa dla np. odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności, amnestii czy aktu łaski.

Nowelizacja Kodeksu karnego ustawą z 7 lipca 2022 r. zawiera wiele zmian w zakresie warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary oraz powiązanych z jego zastosowaniem instytucji. Ustawodawca decydując się na szeroko zakrojone zaostrenie zasad odpowiedzialności karnej (zarówno co do podstaw tej odpowiedzialności, jak i zagrożenia karą za poszczególne czyny zabronione) uznał, że istnieje potrzeba wprowadzenia stosownych modyfikacji również w zakresie surowszych warunków związanych z zastosowaniem warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary. Należy przy tym zaznaczyć, że już w oparciu o dotychczasowe regulacje prawne, obecny był pogląd, zgodnie z którym „wołą ustawodawcy było uczynienie z warunkowego zwolnienia instytucji niemal wyjątkowej, a już na pewno nie miał on zamiaru dopuszczenia do liberalnej praktyki jej stosowania”¹⁴. Niezależnie od powyższego, podkreśla się związek pomiędzy warunkowym przedterminowym zwolnieniem a prewencją indywidualną (sprowadzającą się w głównej mierze do odstraszenia od ponownego popełnienia przez określonego sprawcę przestępstwa), jak również innymi funkcjami, jakie można przypisać prawu karnemu (zwłaszcza funkcji ogólnoprewencyjnej i kompensacyjnej)¹⁵. Ustawodawca wpisuje w ten nurt również decyzje odnoszące się do zaostrenia zasad stosowania warunkowego zwolnienia.

Elementarną zmianą wynikającą z nowelizacji ustawą z 7 lipca 2022 r., która wpływa na planowany kształt opisywanej instytucji, jest wyeliminowanie z katalogu kar sankcji w postaci 25 lat pozbawienia wolności. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 32 k.k. karami są: grzywna, ograniczenie wolności, pozbawienie wolności¹⁶ oraz dożywotnie pozbawienie wolności. Modyfikacja ta przekłada się wprost na przesłanki formalne związane z możliwością zastosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia. Ustawodawca został bowiem zmuszony, aby dostosować nowy charakter

¹³ Obecnie odpowiednio: połowy, dwóch trzecich, trzech czwartych, 15 lat i 25 lat.

¹⁴ Postanowienie SA w Łodzi z 23.03.1999 r., II AKz 114/99, Lex nr 41523.

¹⁵ Zob. A. Zoll, w: W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 53-116*, Warszawa 2016, s. 373-374.

¹⁶ Kara pozbawienia wolności wynosi od miesiąca do 30 lat (art. 37 k.k.). W poprzednim brzmieniu tego przepisu wynosiła od miesiąca do 15 lat.

katalogu kar do dotychczasowych środków penalnych, przy jednoczesnym zachowaniu celu, dla którego środki te zostały wprowadzone do systemu prawnego i funkcji jakie mają pełnić – również przy uwzględnieniu ogólnej tendencji, związanej z zaostrzeniem zasad odpowiedzialności karnej.

Ustawodawca wprowadził również stosowne zmiany w zakresie minimalnego okresu kary, jaki musi odbyć skazany, aby móc starać się o warunkowe zwolnienie. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 78 § 1 k.k., skazanego będzie można warunkowo zwolnić po odbyciu co najmniej połowy kary, a jeżeli wymierzono karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 25 lat – po odbyciu co najmniej 15 lat kary¹⁷. Rozwiązanie to stanowi w pewnym sensie prawną reakcję na wyeliminowanie z przepisów Kodeksu karnego kary 25 lat pozbawienia wolności. W obecnym brzmieniu art. 78 § 3 k.k., skazanego na karę 25 lat pozbawienia wolności można warunkowo zwolnić po odbyciu 15 lat kary. Brak wprowadzenia stosownych uregulowań wobec sprawców czynów o wyższym stopniu społecznej szkodliwości przy zagrożeniu karą pozbawienia wolności o charakterze długoterminowym, stanowiłaby złagodzenie reguł stosowania tego środka probacyjnego. Jednocześnie ustawodawca nie zdecydował się jednak na modyfikację we wspomnianym zakresie odnośnie do łagodniejszych kar, pomimo podniesienia górnej granicy kary w przypadku wielu czynów przewidzianych w części szczególnej Kodeksu karnego.

Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 78 § 2 k.k. skazanego, który dopuścił się czynu zabronionego w warunkach recydywy specjalnej podstawowej (art. 64 § 1 k.k.), można warunkowo zwolnić po odbyciu dwóch trzecich kary. Natomiast w przypadku, gdy sprawca popełnia czyn w warunkach multirecydywy (art. 64 § 2 k.k.), minimalny okres kary, jaką musi on odbyć, wynosi trzy czwarte orzeczonej kary. Te same uregulowania znajdują zastosowanie również do sprawców, którzy uczynili sobie z popełniania przestępstw stałe źródło dochodu lub popełnili przestępstwo, działając w zorganizowanej grupie lub związku mającym na celu popełnienie przestępstwa, a także w stosunku do sprawców przestępstw o charakterze terrorystycznym (art. 65 § 1 k.k.). Nowelizacją z 7 lipca 2022 r. ustawodawca wprowadza do Kodeksu karnego nowy typ recydywy, określony w art. 64a k.k. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli sprawca w ciągu 5 lat po odbyciu

¹⁷ W obecnym brzmieniu ustawodawca przewidział osobne regulacje dla kary pozbawienia wolności, o której mowa w art. 32 §1 pkt 3 k.k. (art. 78 § 1 k.k.) oraz dla kar długoterminowych – kary 25 lat pozbawienia wolności i kary dożywotniego pozbawienia wolności (art. 78 § 3 k.k.).

co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności orzeczonej za zbrodnię zabójstwa w związku ze zgwałceniem lub za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, popełnia ponownie taką zbrodnię lub takie przestępstwo, sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za określone przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Podwyższenie górnego ustawowego zagrożenia nie dotyczy zbrodni. Przyjmuje się, że nowy typ recydywy stanowi *lex specialis* w stosunku do uregulowań zawartych w art. 64 k.k. Z uzasadnienia projektu ustawy wynika, że *ratio legis* wprowadzenia powyższego przepisu nie było „modyfikowanie ogólnych zasad odpowiedzialności karnej przestępców powrotnych, lecz specyficzne i adekwatne do charakteru tej kategorii czynów zabronionych uregulowanie zaostrożonej odpowiedzialności karnej sprawców powracających do przestępstwa zbrodni zabójstwa w związku ze zgwałceniem lub przestępstwa przeciwko wolności seksualnej zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat. Są to bowiem czyny o takim stopniu społecznej szkodliwości i zakresie naruszenia najgłębszej sfery prywatności, że podstawowym środkiem oddziaływania karnego wobec sprawców powrotnych powinna być długotrwała izolacja penitencjarna, która ponadto jest w stanie zabezpieczyć społeczeństwo przed potencjalnym niebezpieczeństwem grożącym ze strony sprawcy”¹⁸. Odnośnie do warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary, ustawodawca potraktował powyższy typ recydywy na równi z tzw. multirecydywą z art. 64 § 2 k.k. Podobnie jak w tym przypadku, warunkowe przedterminowe zwolnienie będzie możliwe po odbyciu przez skazanego trzech czwartych kary. Regulacja ta znajdzie zastosowanie również do sumy dwóch lub więcej niepodlegających łączeniu kar pozbawienia wolności, które skazany ma odbyć kolejno, jeżeli przynajmniej jedno z przestępstw popełniono w warunkach określonych w art. 64 lub art. 64a k.k. (art. 79 § 1 zd. 2 k.k.).

Na marginesie ostatnich propozycji zmian w zakresie art. 78 § 2 k.k. należy zasygnalizować pewną niekonsekwencję ustawodawcy. Jak wskazano wcześniej, z dniem 1 stycznia 2023 r. weszła w życie nowelizacja Kodeksu karnego z 5 sierpnia 2022 r., która podnosi do trzech czwartych

¹⁸ Druk sejmowy nr 2024; tekst dostępny na stronie: <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/2851BC6F8739C593C12587F10042EF6E/%24File/2024.pdf>.

dolny próg odbycia kary pozbawienia wolności wobec „skazanego, wobec którego wydano prawomocne postanowienie stwierdzające, że bezprawnie utrudniał wykonanie kary pozbawienia wolności”. Zakładając taką sekwencję czasową wejścia w życie obu ustaw, w której nowelizacja z 7 lipca 2022 r. wchodzi w życie po 1 stycznia 2023 r., to jej konsekwencją będzie wyeliminowanie wymogu odbycia trzech czwartych kary wobec tej kategorii skazanych.

Warto też dodać, że ustawodawca nie zdecydował się na ponowne wprowadzenie bezwzględnie minimalnego progu kary pozbawienia wolności, która niezależnie od wymiaru kary, musiała zostać odbyta przez skazanego, ubiegającego się o warunkowe zwolnienie. Zgodnie z pierwotnym brzmieniem Kodeksu karnego, warunkowe przedterminowe zwolnienie nie było możliwe wcześniej niż po odbyciu przynajmniej 6 miesięcy kary (art. 78 § 1 k.k.), a w przypadku recydywistów – wcześniej niż po upływie roku kary (art. 78 § 2 k.k.)¹⁹.

Wprowadzenie nowego rodzaju recydywy, o której mowa w art. 64a k.k., przełożyło się również na zmianę przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy²⁰ w zakresie dotyczącym warunkowego przedterminowego zwolnienia. Zgodnie z obecnym brzmieniem art. 159 § 1 k.k.w., warunkowo zwolnionego sąd penitencjarny może w okresie próby oddać pod dozór kuratora sądowego, osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, organizacji lub instytucji, do działalności której należy troska o wychowanie, zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym oraz nałożyć na niego obowiązki określone w art. 72 § 1 k.k., a jeżeli szkoda wyrządzona przestępstwem, za które skazany odbywa karę, nie została naprawiona, orzec obowiązek określony w art. 72 § 2 k.k. Wobec skazanego za przestępstwo określone w art. 197-203 k.k., popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych, młodocianego sprawcy przestępstwa umyślnego, sprawcy określonego w art. 64 k.k., a także wobec skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności oddanie pod dozór jest obowiązkowe. Wraz z wejściem w życie zmian wynikających z ustawy z 7 lipca 2022 r., obowiązek oddania skazanego pod dozór,

¹⁹ Powyższe przepisy zostały zmienione na gruncie ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 206, poz. 1589).

²⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2021 r. poz. 53), dalej: k.k.w.

obejmuje również sprawcę, który dopuścił się czynu zabronionego w warunkach recydywy z art. 64a k.k.

Na gruncie omawianej nowelizacji Kodeksu karnego podniesiono również minimalny okres, po upływie którego możliwe będzie warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia kary dożywotniego pozbawienia wolności. W dotychczasowym brzmieniu art. 78 § 3 k.k., skazany na tę najsurowszą karę musi odbyć przynajmniej 25 lat pozbawienia wolności. Po wejściu w życie zmian wynikających z ustawy z 7 lipca 2022 r. okres ten wynosi przynajmniej 30 lat kary²¹. Dotyczyć to będzie również sytuacji, w której chociażby jedna z kar, które skazany ma odbyć kolejno, była karą dożywotniego pozbawienia wolności (art. 79 § 3 k.k.). Uzasadniając decyzję o podniesieniu minimalnego progu kary, jaką sprawca musi odbyć w przypadku kary dożywotniego pozbawienia wolności wskazano, że kara ta jest orzekana w stosunku do sprawców najgroźniejszych przestępstw, cechujących się wysokim stopniem demoralizacji, co wiąże się z koniecznością zabezpieczenia społeczeństwa przed tego typu jednostkami. Z tego względu zasadne stało się również wprowadzenie odpowiednio długiego okresu bezwzględnej izolacji penitencjarnej takiego skazanego. Okres 25 lat uznano natomiast za zbyt krótki w stosunku do przyjmowanego jako eliminacyjny charakteru tej kary.

3. Okres próby

W razie zastosowania warunkowego zwolnienia sąd określa okres próby. Stanowi on formę weryfikacji prognozy społecznej skazanego – warunkowe zwolnienie nie stanowi bowiem synonimu odbycia kary w dniu opuszczenia zakładu karnego²². Ustawa z 7 lipca 2022 r. wprowadziła również zmiany w zakresie długości takiego okresu próby.

Jak już wspomniano, z uwagi na stosowanie analogicznych zasad w stosunku do nowego typu recydywy z art. 64a k.k., jak w przypadku

²¹ Zapropionowany w ustawie z 7 lipca 2022 r. minimalny okres, po upływie którego możliwe jest warunkowe zwolnienie, został zredukowany w stosunku do okresu proponowanego na gruncie ustawy z 13 czerwca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Zgodnie z art. 1 pkt 19 tej ustawy, skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności można było warunkowo zwolnić po odbyciu 35 lat kary.

²² Por. S. Lelental, w: M. Melezini (red.), *Kary...*, s.1205.

multirecydywy, również i w przypadku długości okresu próby, nie może być on krótszy niż 3 lata (art. 80 § 2 k.k.).

Wylimitowanie z katalogu kar kary 25 lat pozbawienia wolności, wymogło na ustawodawcy wprowadzenie odrębnych reguł związanych z długością okresu próby w przypadku sprawców skazanych na kary długoterminowe. Brak odpowiedniej regulacji wiązałaby się bowiem z koniecznością zastosowania uregulowań, wynikających z art. 80 § 1 k.k., zgodnie z którym w razie warunkowego zwolnienia czas pozostały do odbycia kary stanowi okres próby, który jednak nie może być krótszy niż 2 lata ani dłuższy niż 5 lat. Oznaczałoby to zatem możliwość skrócenia okresu próby w stosunku do sprawców poważniejszych przestępstw lub tych, których czyny wiązałyby się z wyższą społeczną szkodliwością. Z tego względu w nowym art. 80 § 2a k.k. przewidziano, że w razie warunkowego przedterminowego zwolnienia z kary pozbawienia wolności w wymiarze 25 lat lub surowszym, okres próby będzie wynosił 10 lat. Odpowiada to dotychczasowym regulacjom, związanym z długością okresu próby w przypadku skazania na karę 25 lat pozbawienia wolności (art. 80 § 3 k.k.).

Ustawodawca zaostrzył również zasady związane z okresem próby w razie skazania na karę dożywotniego pozbawienia wolności. Dotychczas okres próby wynosił 10 lat. Zgodnie z nowymi uregulowaniami w razie warunkowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności okres próby będzie trwał dożywotnio. Rozwiązanie to zostało poddane krytyce ze strony niektórych przedstawicieli doktryny prawa karnego. Zwrócono uwagę, że przyjęcie dożywotniego okresu próby jest sprzeczne z zasadą humanitaryzmu prawa karnego, gdyż może odnosić się do osób w podeszłym wieku, stanowiąc zbędną dla skazanego dolegliwość, przybierającą niejednokrotnie postać psychicznych tortur. Ponadto podkreślono zbędność tego typu rozwiązania, powołując się na resocjalizację sprawców, jak również niepotrzebne przeciążanie kuratorskiej służby sądowej²³.

²³ Zob. A. Barczak-Oplustil, M. Małecki, S. Tarapata, M. Iwański, *Populistyczna nowelizacja prawa karnego. Ustawa z dnia 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762)*, tekst dostępny na stronie: <https://kipk.pl/wp-content/uploads/2022/07/novelizacja2022.pdf>.

4. Zakaz warunkowego przedterminowego zwolnienia z kary dożywotniego pozbawienia wolności

Z pewnością najbardziej kontrowersyjnym rozwiązaniem, jakie wprowadza ustawa nowelizująca z 7 lipca 2022 r., jest dopuszczenie zupełnego wyeliminowania – w dwóch sytuacjach – możliwości warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania kary dożywotniego pozbawienia wolności. W obu przypadkach jest to uzależnione od decyzji sądu. Pierwsza podstawa została określona w art. 77 § 3 k.k., zgodnie z którym wymierzając karę dożywotniego pozbawienia wolności sprawcy za czyn popełniony przez niego po prawomocnym skazaniu za przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, bezpieczeństwu powszechnemu lub za przestępstwo o charakterze terrorystycznym na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat, sąd może orzec zakaz warunkowego zwolnienia²⁴. W drugim przypadku, wymierzając karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd może orzec zakaz warunkowego zwolnienia sprawcy na drugiej podstawie – jeżeli charakter i okoliczności czynu oraz właściwości osobiste sprawcy wskazują, iż jego pozostawanie na wolności spowoduje trwałe niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia, wolności lub wolności seksualnej innych osób (art. 77 § 4 k.k.).

Według projektodawcy o możliwości wyłączenia warunkowego przedterminowego zwolnienia ma decydować „negatywna prognoza społeczno-kryminologiczna, tj. prognoza co do funkcjonowania skazanego w warunkach wolnościowych, nie zaś prognoza penitencjarna, tj. odnosząca się do dalszego funkcjonowania skazanego w zakładzie karnym. Orzeczenie zakazu warunkowego przedterminowego zwolnienia ma na celu skuteczną ochronę społeczeństwa przed szczególnie brutalnymi przestępstwami

²⁴ Warto zaznaczyć, że na gruncie ustawy z dnia 13 czerwca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw próbowano wprowadzić podobną normę, zgodnie z którą – wymierzając karę dożywotniego pozbawienia wolności sprawcy za czyn popełniony przez niego po prawomocnym skazaniu za inne przestępstwo na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat, sąd może orzec zakaz warunkowego zwolnienia. Powyższa ustawa na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 14.07.2020 r., Kp 1/19 (M.P. poz. 647), została jednak uznana za niekonstytucyjną. Ocena ta pomimo że wynikała *de facto* z uchybień w procesie legislacyjnym, nie zmienia faktu szeroko zakrojonej krytyki zaproponowanego kształtu art. 77 § 3 k.k. Por. np. J. Kluza, *Kara bezwzględnie dożywotniego pozbawienia wolności w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 1, s. 27 i n.

popelnianymi przez osoby, które w przeszłości już się takich czynów dopuściły, a w ocenie sądu zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, że dopuszczą się ich ponownie. Projektowane rozwiązanie powinno zatem znaleźć zastosowanie wobec najbardziej niebezpiecznych sprawców, w przypadku których zarówno względy sprawiedliwościowe, jak i prewencyjne przemawiają przeciwko warunkowemu przedterminowemu zwolnieniu. W odniesieniu do takich przypadków priorytetowe znaczenie ma aspekt eliminacyjny kary pozbawienia wolności²⁵.

Zakres przedmiotowy regulacji z art. 77 § 3 k.k. jest stosunkowo wąski, bowiem jej zastosowanie wymaga, co do zasady, uprzedniego prawomocnego skazania za przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, bezpieczeństwu powszechnemu lub za przestępstwo o charakterze terrorystycznym na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat. Dotyczy to więc m.in. takich typów przestępstw, jak zabójstwo w typie podstawowym i typach kwalifikowanych (art. 148 § 1-3 k.k.), spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w typie podstawowym i kwalifikowanym (art. 156 § 1 i 3 k.k.), zgwałcenie w typach kwalifikowanych (art. 197 § 3 i 4 k.k.), a także przestępstwo o charakterze terrorystycznym (art. 115 § 20 k.k.)²⁶. Przepis ten, co do zasady, nie pozwala na wyłączenie możliwości warunkowego zwolnienia sprawcy w razie uprzedniego skazania na karę dożywotniego pozbawienia wolności lub karę terminową na czas nie krótszy niż 20 lat za inne kategorie przestępstw, np. za przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne, takie jak prowadzenie wojny napastniczej (art. 117 k.k.), ludobójstwo (art. 118 k.k.), ataki na osoby podlegające ochronie międzynarodowej (art. 123 k.k.) lub za przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, w tym: zamach stanu (art. 127 k.k.), zamach na życie Prezydenta RP (art. 134 k.k.). Wobec skazanych za takie przestępstwa wyłączenie warunkowego

²⁵ Druk sejmowy nr 2024, *Uzasadnienie...*, s. 38.

²⁶ Zgodnie z art. 115 § 20 k.k., przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

¹⁾ poważnego zastraszenia wielu osób,

²⁾ zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,

³⁾ wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej – a także groźba popełnienia takiego czynu.

przedterminowego zwolnienia na podstawie art. 77 § 3 k.k. może oczywiście nastąpić w sytuacji, gdy będą miały one charakter terrorystyczny.

W przypadku drugiej przesłanki, określonej w art. 77 § 4 k.k., o wyłączeniu warunkowego zwolnienia z odbywania reszty kary ma decydować charakter i okoliczności czynu oraz właściwości osobiste sprawcy, które w ocenie sądu wskazują, iż jego pozostawienie na wolności spowoduje trwale niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia, wolności lub wolności seksualnej innych osób. Badanie wymienionych okoliczności będzie dotyczyło okresu do zapadnięcia prawomocnego wyroku i przepis nie pozostawia swobody dla zmiany tej oceny na późniejszym etapie wykonywania kary. Tymczasem, wraz z biegiem lat, może ulec istotnemu osłabieniu (aż do wykluczenia) uprzednia konkluzja, iż pozostawienie sprawcy na wolności powoduje trwale niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia, wolności lub wolności seksualnej innych osób.

Niezależnie od krytyki o charakterze techniczno-legislacyjnym zakresu przesłanek wykluczenia warunkowego zwolnienia z odbycia kary dożywotniego pozbawienia wolności wprowadzonych ustawą z 7 lipca 2022 r., wątpliwości może budzić już sama dopuszczalność takiego rozwiązania w świetle europejskich standardów praw człowieka. Co prawda, kara dożywotniego pozbawienia wolności sama w sobie nie jest uznawana za niehumanitarną, a prawodawcy mają swobodę jej stosowania wobec dorosłych sprawców za szczególnie poważne przestępstwa, jednakże jej dopuszczalność jest uzależniona od istnienia realnej możliwości skorzystania przez skazanego ze zwolnienia z odbycia reszty kary.

Na tle art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności²⁷, zakazującego tortur albo nieludzkiego lub poniżającego traktowania, Europejski Trybunał Praw Człowieka wyprowadził wymóg „redukowalności wymiaru kary, w rozumieniu dokonania oceny umożliwiającej władzom krajowym rozważenie czy w trakcie odbywania kary u osoby skazanej na dożywocie zaszły zmiany, oraz czy na drodze do jej resocjalizacji nastąpiły postępy – na tyle znaczące by uznać, że dalsza izolacja tej osoby nie może już być usprawiedliwiana względami penologicznymi”²⁸.

²⁷ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.), dalej: EKPC.

²⁸ Zob. wyrok Wielkiej Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 9.07.2013 r. w sprawie *Vinter i in. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* (skargi nr 66069/09, 130/10 i 3896/10), pkt 119; [https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/\\$N/990000000000001_I_ETPC_066069_2009_Wy_2013-07-09_001](https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/$N/990000000000001_I_ETPC_066069_2009_Wy_2013-07-09_001). Por. również: A. Plich, *Prewencyjne wyłączenie*

Ponadto wymaga się, aby osoba skazana na karę dożywotniego pozbawienia wolności miała prawo wiedzieć już na samym początku wykonywania kary, co musi zrobić by możliwe stało się rozpatrzenie możliwości jej zwolnienia włącznie z tym, kiedy zostanie dokonana ocena odbywania przez nią kary lub kiedy będzie się mogła o to ubiegać. Dlatego też w sytuacji, gdy prawo krajowe nie przewiduje żadnego mechanizmu oceny dożywotniego pozbawienia wolności, wynikająca stąd niezgodność z art. 3 EKPC pojawia się już wraz wydaniem wyroku skazującego, a nie dopiero na późniejszym etapie wykonywania kary. W wyroku z 13.06.2019 r. w sprawie *Marcello Viola przeciwko Włochom* (nr 2)²⁹ powtórzono tezę, że wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności, w sytuacji kiedy skazany nie ma realnej możliwości ubiegania się o przedterminowe zwolnienie, stanowi naruszenie zakazu niehumanitarnego i poniżającego traktowania z art. 3 EKPC. Tymczasem propozycja zawarta w art. 77 § 3 i 4 k.k. skutkuje możliwością całkowitego odebrania skazanemu na karę dożywotniego pozbawienia wolności perspektywy ubiegania się o warunkowe zwolnienie.

W razie wejścia w życie art. 77 § 3 lub § 4 k.k., jedyną realną szansą zwolnienia z dożywotniej izolacji pozostanie dla skazanego skorzystanie przez Prezydenta RP ze swoich konstytucyjnych kompetencji w postaci zastosowania prawa łaski (art. 139 Konstytucji RP). Akt taki jest prerogatywą Prezydenta RP, nie wymagającą dla swej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów (art. 144 ust. 3 pkt 18 Konstytucji RP). Stanowi tradycyjne, stosowane dyskrecjonalnie, uprawnienie głowy państwa. Jednakże z perspektywy europejskich standardów praw człowieka może się to okazać niewystarczające. Należy bowiem zwrócić uwagę, że w wyroku z 20 maja 2014 r. w sprawie *Magyar przeciwko Węgrom*³⁰ ETPC badał już uregulowania związane z prezydenckim prawem łaski. Za naruszenie art. 3 EKPC uznano w nim sytuację, w której ustawodawstwo Węgier nie zobowiązywało władz ani prezydenta republiki do oceny, w każdym przypadku złożenia przez więźnia wniosku o zwolnienie, czy dalsze pozbawienie wolności jest uzasadnione ze względów penologicznych. Za wadę takiego systemu ETPC uznał to, że prawo nie pozwalało więźniowi na uzyskanie wiedzy,

warunkowego przedterminowego zwolnienia (na marginesie projektowanej zmiany art. 77 k.k.), „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, z. 4, s. 45.

²⁹ Wyrok z 13.06.2019 r. w sprawie *Marcello Viola przeciwko Włochom* (nr 2) (skarga nr 77633/16), <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%3A%5B%22001-194036%22%7D%7D>.

³⁰ Zob. wyrok ETPC z 20 maja 2014 r. w sprawie *Magyar przeciwko Węgrom* (skarga nr 73593/10), Lex nr 1460574.

co musi zrobić, by jego wniosek o zwolnienie został uwzględniony w postaci skorzystania z prawa łaski, i na jakich warunkach.

5. Podsumowanie

Wśród naczelnych zasad prawa karnego wymienia się m.in. zasadę humanitaryzmu. Zgodnie z art. 3 k.k. kary oraz inne środki przewidziane w Kodeksie karnym stosuje się z uwzględnieniem humanitaryzmu, w szczególności z poszanowaniem człowieka. Zasada ta może pozostawać jednak w kolizji z inną zasadą prawa karnego – zasadą sprawiedliwości, nakazującą pociągnięcie do odpowiedzialności sprawców czynów zabronionych. W takiej sytuacji przyjmuje się jednak, że dopuszczalne są sytuacje, w których pierwsza z wymienionych zasad znajduje prymat nad drugą. Istotna jest nie tylko sprawiedliwa litera prawa karnego, lecz i duch tego prawa, nakierowany na dobro człowieka³¹. Relacja ta znajduje odzwierciedlenie w regulacjach dotyczących warunkowego zwolnienia z odbycia reszty kary. Z jednej strony, niewątpliwie skazanie na karę bezwzględnego pozbawienia wolności stanowić powinno przejaw sprawiedliwej odpłaty za popełniony czyn zabroniony. Też tę uwypukla dodatkowo skazanie na kary długoterminowe – karę 25 lat pozbawienia wolności lub karę dożywotniego pozbawienia wolności – orzekane za przestępstwa o najwyższej społecznej szkodliwości. Z drugiej jednak strony, wprowadzenie do Kodeksu karnego instytucji warunkowego zwolnienia pozwala na przyjęcie, że wolą ustawodawcy było ograniczenie rygoryzmu orzeczonej kary, poprzez jej skrócenie. Sprawca zyskuje tym samym przyczynek do podjęcia resocjalizacji. Pomimo że systemy penitencjarne w Polsce przewidują szereg rozwiązań, mających na celu poprawę zachowania skazanego i jego powrót do społeczeństwa, to właśnie warunkowe przedterminowe zwolnienie uznać należy za instytucję najbardziej do tego motywującą. Sprawca zyskuje bowiem nadzieję na wcześniejsze zakończenie kary, a nie jedynie jej tymczasowe przerwanie. Całkowite pozbawienie go takiej możliwości pozostaje sprzeczne z zasadą humanitaryzmu.

Nowe przepisy znacząco ograniczają zakres stosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia wobec skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności, czym wpisują się w ogólną tendencję zwiększenia

³¹ Zob. A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Prawo karne*, Warszawa 2020, s. 21.

stopnia represyjności prawa karnego charakterystyczną dla całości nowelizacji z 7 lipca 2022 r. Ustawa ta dopuszcza nawet możliwość zupełnego wykluczenia decyzją sądu warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania kary, co wydaje się być wprost sprzeczne z europejskimi standardami praw człowieka, ukształtowanymi w orzecznictwie ETPC. Na tle art. 3 EKPC wykluczony jest bowiem taki model kary dożywotniego pozbawienia wolności, który już na etapie sądowego wymiaru kary będzie skutkował przesądzeniem o bezwzględnej izolacji więziennej skazanego do końca jego życia, bez możliwości późniejszej weryfikacji zasadności takiej decyzji.

Oczywistym jest, że regulacje zawarte w przepisach ustawy z 7 lipca 2022 r. wiążą się z realizacją funkcji ochronnej prawa karnego, związanej zarówno z prewencją generalną, jak i indywidualną. Poprzez zaostrenie zasad odpowiedzialności karnej, jak również utrudnienie skorzystania z pewnych korzystnych dla sprawców instytucji, ustawodawca dąży do odstraszenia od przyszłego naruszania norm prawa karnego. Tendencja ta nie może jednak prowadzić do sytuacji, w której skazany nie ma żadnych perspektyw na wcześniejsze odbycie kary. Nie należy bowiem zapominać, że instytucja warunkowego zwolnienia nie jest nawet w dotychczasowym kształcie stosowana w sposób bezwarunkowy. Jak wskazano powyżej, ustawodawca wprowadza liczne wymogi i obostrzenia w tym zakresie, dbając o to, aby wymierzona kara, nawet w przypadku późniejszego przedterminowego zwolnienia, spełniła wszystkie swoje funkcje. Wobec powyższego wydaje się więc, że wprowadzanie dodatkowych obostrzeń – zwłaszcza w postaci pozbawienia możliwości warunkowego zwolnienia, jest zabiegiem bezcelowym, który nie wpłynie znacząco na zmniejszenie stopnia przestępczości w Polsce.

Bibliografia

Literatura

Bojarski M. (red.), *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, Warszawa 2020.

Goniewicz G., *Pozytywna prognoza kryminologiczna jako przesłanka stosowania środków probacyjnych*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2017, nr 4.

Grześkowiak A., Wiak K. (red.), *Prawo karne*, Warszawa 2020.

Kluza J., *Kara bezwzględnie dożywotniego pozbawienia wolności w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 1.

Kmąk K., *Warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności a ogólne dyrektywy wymiaru kary*, „Ius Novum” 2021, nr 3.

Lachowski J., *Prześlanka materialna warunkowego przedterminowego zwolnienia na gruncie kodeksu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 11.

Lelental S., w: Melezini M. (red.), *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej. System Prawa Karnego. Tom 6*, Warszawa 2016.

Plich A., *Prewencyjne wyłączenie warunkowego przedterminowego zwolnienia (na marginesie projektowanej zmiany art. 77 k.k.)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2018, z. 4.

Przybylczak L., *Instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia w nowym kodeksie karnym i kodeksie karnym wykonawczym*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 9.

Wróbel W., Zoll A., *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010.

Zoll A., w: Wróbel W., Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 53-116*, Warszawa 2016.

Akty normatywne

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.).

Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 206, poz. 1589).

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, (Dz. U. poz. 1855).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138, ze zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53).

Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2600).

Orzecznictwo

Wyrok TK z 14.07.2020 r., Kp 1/19, M. P. poz. 647.

Wyrok Wielkiej Izby ETPC z 9.07.2013 r. w sprawie *Vinter i in. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* (skargi nr 66069/09, 130 /10 i 3896/10), pkt 119; [https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/\\$N/9900000000000001_I_ETPC_066069_2009_Wy_2013-07-09_001](https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/$N/9900000000000001_I_ETPC_066069_2009_Wy_2013-07-09_001).

Wyrok ETPC z 20.05.2014 r. w sprawie *Magyar przeciwko Węgrom* (skarga nr 73593/10), Lex nr 1460574.

Wyrok ETPC z 13.06.2019 r. w sprawie *Marcello Viola przeciwko Włochom* (nr 2) (skarga nr 77633/16), <https://hudoc.echr.coe.int/eng>.

Wyrok SA w Katowicach z 17.04.2014 r., II AKa 47/14, Lex nr 1466775.

Wyrok SA we Wrocławiu z 10.04.2013 r., II AKa 85/13, Lex nr 1322878.

Postanowienie SN z 8.01.2014 r., IV KK 253/13, Lex nr 1428331.

Postanowienie SA w Lublinie z 31.12.2007 r., II AKzw 1083/07, Legalis nr 108505.

Postanowienie SA w Łodzi z 23.03.1999 r., II AKz 114/99, Lex nr 41523.

Źródła internetowe

Barczak-Oplustil A., Małecki M., Tarapata S., Iwański M., *Populistyczna nowelizacja prawa karnego. Ustawa z dnia 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762)*, tekst dostępny na stronie: <https://kipk.pl/wp-content/uploads/2022/07/nowelizacja2022.pdf>.

Druk sejmowy nr 2024; tekst dostępny na stronie: <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/2851BC6F8739C593C12587F10042EF6E/%-24File/2024.pdf>.

Druk sejmowy nr 2376; tekst dostępny na stronie: <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/4AB9D8A7D1091AEFC12588690040BAF9/%-24File/2376.pdf>.